№ 16 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 24 | 1903 | ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 24 № 16

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(չացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դէպի հանրային կրթութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տափակվող անկարողութիւնը: Ինչպէս են կազում մեր գործերը. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Նամակ Գերմանիայից:

ԴԷՊԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

—

Միաբերան բոլոր նահանգական կօմիտեները, որոնք հրաւիրված են տեղական գիւղատնտեսական կարիքների մասին խորհրդակցելու, յայտնում են, որ ժողովրդական դպրոցների թիւը ներկայումս շատ քիչ է և որ իւրաքանչիւր տարի պէտք է զգալի կերպով աւելանայ այդ կրթարանների քանակը, որպէս զի գրագիտութիւնը և սկզբնական կրթութիւնը կարողանան ազդել կեանքի բարեփոխութեան վրա:

Մեր երկրում միայն մի տարր, մի ազգութիւն տալիս է պարտաւորված կերպով սկզբնական կրթութիւն իր զաւակներին, դա գերմանական սակաւաթիւ տարրն է, որ ապրում է մի քանի կօլօնիաներում: Գերմանացի մանուկը՝ տղայ թէ աղջիկ՝ յաճախում են ուսումնարան և իւրացնում տարրական գրագիտութիւնը և հաշուապահութիւնը:

Մեր երկրի միւս ազգութիւնների մէջ դպրոցական կրթութիւնը շատ աննախանձելի վիճակի մէջ է գտնվում: Ոչ միայն խոշոր գիւղեր, այլ երբեմն նոյն իսկ ամբողջ գաւառամասեր զրկված են դպրոցներից և ոչ մի միջոց չունեն իրանց զաւակներին ամենատարրական ուսում անգամ տալու: Մեր երկիրը, գրագիտութեան տարածման կողմից, վերջին տեղերից մէկն է բռնում Ռուսաստանում, իսկ ինչպէս յայտնի է, ինքը Ռուսաստանը եւրոպական պետութիւնների շարքում վերջին տեղերից մէկն է բռնում իր ժողովրդական գրագիտութեան աստիճանով:

Տարրական ժողովրդական կրթութիւնը համարվում է ամենամեծ ոյժերից մէկը բարձրացնելու մի ժողովուրդ թէ բարոյապէս և թէ տնտեսապէս: Այդ պատճառով բոլոր կօմիտեները, որոնց առաջարկած էր խորհել գիւղատնտեսութեան բարւոքման մասին, ամենաառաջին տեղն են տալիս ընդհանուր կրթութեան գործին, լաւ գիտենալով, որ գրագէտ ժողովուրդը ընդունակութիւններ է ձեռք բերում կուլտուրական կեանքի մէջ ներգործական դեր կատարելու:

Թիֆլիսի նահանգական կօմիտեը այն կարծիքն յայտնեց, որ գիւղական հասարակութիւններին պէտք է օգնութեան գան այն հաստատութիւնները, որոնց ձեռքում գտնվում են ազգաբնակութիւնից ժողոված զեմսկի կոչված գումարները: Մինչև այժմ այդ գումարներով շինվում էին ճանապարհներ, հոգացվում էին բժշկական կարիքներ, կազմակերպվում էր ոստիկանական հսկողութիւն, բայց ոչինչ չէր յատկացվում դպրոցների բացման և պահպանութեան համար: Եթէ այդ գումարների մի որոշ մասը իւրաքանչիւր տարի գործադրվէր դպրոցների վրա, հնարաւոր կը լինէր արագացնել կրթարանների տարածման գործը: Խորհրդակցական ժողովը կամ կօմիտեը, ցանկութիւն յայտնելով, որ երկրի զեմսկի կոչված գումարների մի որոշ տոկոս յատկացնվի դպրոցների բացման համար, մի և նոյն ժամանակ նպատակայարմար համարեց, որ գոյութիւն ունենայ մի որոշ ֆօնդ, որից գիւղական դպրոցները կարողանային փոխարինաբար գումարներ վերցնել դպրոցական շէնքեր կառուցանելու համար: Այդպիսի ֆօնդ կազմելու փորձեր եղած են և տուել են լաւ արդիւնքներ:

Եթէ չենք կարող այժմ իրագործել հանրային և պարտաւորեցուցիչ կրթութեան ծրագիրը մեր ներկայ պայմաններում, գոնէ ջանք դնենք, որ կամաց-կամաց մօտենանք մեր վերջնական նպատակին, իւրաքանչիւր տարի աւելացնելով դպրոցների թիւը և բարւոքելով նրանց մէջ դպրոցական կեանքը և ուսումը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՓԱԿՎՈՂ ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

—

«Լումայ» հանդէսի վերջին համարում կայ, ի միջի այլոց, այսպիսի մի բան: Խոշոր տառերով տպված է՝ «Մամուլի Տեսութիւն».—այս մի վերնագիր: Ապա գալիս է երկրորդ վերնագիրը—«Ներկայ հայ մամուլը»: Յետոյ հինգ երես գրուածք և վերջը, իբրև ստորագրութիւն, մի հատ թշուառ բառ—«Մենաւոր»:

Հինգ երեսը իսկապէս գրուածք չէ, այլ հայհոյանք: Միայն տէրտէրական խորայատակ չքբում կարելի է տեղաւորել այդ առատութիւնը: Գեղեցիկ ծրար է: Թող մնայ նա մինչև որ... Երևի կը գայ մի ժամանակ, երբ մրցանակներ կը նշանակվեն հայհոյանքների համար և այն ժամանակ երևի մի բան էլ խղճալի Մենաւորը կը ստանայ:

Շատ, շատ ու շատ տխուր է այդ ծածկված յիշոցաբանը: Այնքան տխուր, որ սպասում ես, թէ ահա որտեղ լինի, կը տրաքվի խեղճի կուրծքը: Հայհոյում է, բայց էլի տեսնում ես, որ իւրաքանչիւր տողից ծլում է արտասուալից հեծեծանքը. «Ես մենակ եմ, ես խեղճ եմ»:

Կան թշուառութիւններ, որոնք միանգամայն մթնացնում են մարդկանց միտքը: Սեփական թշուառութիւնը այնքան չչմեցրել է Մենաւորին, որ նա չէ կարողանում գոնէ մի հատ լաւ տեսնել: Հայհոյում է ամենքին, բայց հայհոյում է և իրան: Ոչնչացնում է ամենքին, բայց ոչնչացնում է և իր սեփական յիշոցաբանական փառահեղութիւնը:

Հէր օրհնած, ինչ ես քեզ սպանում. մի նայիր, տես, գոնէ մի փոքր մխիթարվիր, որ եթէ ոչինչ չը կայ, դու հօ կաս: Իսկ երբ դու կաս, կարծ է լինել թշուառ ու խեղճ աշխարհ:

Հայոց մամուլը սատանայի ծնունդ է, անիծված է, չուն է, կատու է: Այսպէս է ասում խղճալի Մենաւորը: Լաւ, լաւ համաձայնվենք: Բայց, տնաչէն, գոնէ մի քիչ բացառութիւն էլ է արա: Շուն է, սատանայ է, դժոխքի ծնունդ է: Հապա «Լումա՞ն», անմեղ, մաքրափայլ «Լումա՞ն», որի գլխին կանգնած է ամենաառաջին տէրտէրը Հայաստանեայց եկեղեցու: Հօ եթէ դժոխք կայ, փառք Աստուծու, դրախտ էլ է տուած: Այդ դրախտի մէջ հրեշտակներ են թռթռում, խունկի ծառերի վրա «սրբոց և նահատակաց» արևն է փայլում և, ոչինչ կասկած չը կայ, որ ամենաբարձր, ամենաչքնաղ խնկենու վրա ինքը, Մենաւորն է բազմած: Եթէ ոչ, ինչպէս կարող էր նա այդպէս դատել մեղաւորներին, յիշոցներով, չաղ-չաղ յիշոցներով:

Ուրեմն սուտ է ասում Մենաւորը, թէ ամբողջ հայոց մամուլը դժոխք է:

Ամօթ նրան: Ուզում է ուրանալ նոյն իսկ նախախնամութեան այն անհուն բարիքը, որի անունն է «Լամայ» և որ ուղարկված է Աքանազեան ազգը և Թորգոմեան զարմը երջանկացնելու և միայն երջանկացնելու համար:

Վէպ, բանաստեղծութիւն, գեղարուեստ հայերի մէջ: Օ՜, դժոխքի ծնունդ: Չը կայ, չը կայ, չը կայ: Ոչ մէկն էլ չը կայ: Չը կայ, և Մենաւորը չաղացնում է իր յիշոցները:

Բայց էլի սուտ է խօսում այդ խղճալին: Շչկվել է, բոլորովին շչկվել: Մի վիթխարի, հազար ելէքտրական ճրագների լոյս ունեցող երևոյթ բաւական է որ այդ չար լեզուն պապանձեցնէ: Արտիստիքական ընկերութեան բեմի վրա անցեալ 1902 թւականին մի հայերէն նոր, ինքնուրոյն պիեսա էր դրված: Նրան չէ՞ տեսել Մենաւորը: Եւ եթէ տեսել է, ինչպէս է համարձակվում մոռով անգամ անցկացնել, թէ հայերը դժոխքի ծնունդ են նաև գեղարուեստի կողմից: Եթէ տեսել է, ինչպէս է համարձակվում չը խոստովանել, որ հէնց նա միայն, վիթխարի տաղանդի այդ անզուգական ստեղծագործութիւնը, բաւական է որ մենք, դժոխքի ծնունդներս, երկար տարիներ ոչ միայն դրախտի, այլ և Օլիմպի, Պառնասի բնակիչներ լինենք, Ապօլլոնի հարազատ զաւակներ, բոլոր մուսաների եղբայր և այլն և այլն:

Վրդովեցուցիչ է այս արհամարհական անուշադրութիւնը դէպի այնպիսի մի համազգային պարծանք: Եւ ամբողջ հայութիւնը բերնից բերն իրաւունք ունի խաչելու Մենաւորին. պապանձվես դու, չար լեզու...

Հիմա գանք երրորդ սուտին:

Խմբագրատներում (ի հարկէ հայ) բոյն են

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Հայկական երեկոյթը Հալլէում

—

Հալլէ, յունվարի 25-ին

Հայկական երեկոյթները Գերմանիայում հետզհետէ սկսում են քաղաքացիական իրաւունք ստանալ: Դրան իբրև ապացոյց կարող են ծառայել այն մի քանի երեկոյթները, որոնք մինչև այժմ կայացել են Գերմանիայի համալսարանական քաղաքներից մի քանիսում, օրինակ Բերլին, Հալլէ և այլն, և գովեստի արժանի այն ցանկութիւնն ու եռանդը, որոնցով աչքի են ընկնում և Գերմանիայի միւս համալսարանական քաղաքների հայ ուսանողները, աշխատելով հայկական երեկոյթներ կազմակերպել վերոյիշեալ քաղաքների գերման հասարակութիւնը հայերի հետ ծանօթացնելու նպատակով:

Եւ յիրաւի, եթէ ի նկատի ունենանք բացասական, աննախանձելի և վերին աստիճանի աննպաստ այն կարծիքը, որ ներկայումս տիրապետողն է բանաստեղծների և փիլիսոփաների հայրենիք Գերմանիայում հայերի մասին՝ այն ժամանակ Գերմանիայի զանազան քաղաքներում հայ ուսանողների նախաձեռնութեան շնորհիւ կազմակերպած հայկական երեկոյթներին մեծ և կարևոր նշանակութիւն պէտք է տանք, որովհետև դրանք շատ են նպաստում գերմանացիների վերոյիշեալ բացասական կարծիքը հերքելու և հայ ժողովրդին ցանկալի կերպով ծանօթացնելու այդ հասարակութեանը: Չէ՞ որ գերմանացիների ամենամեծ մասը, ընդհանրապէս վերցրած, հայերի մասին ոչ միայն պատմական տեղեկութիւններ չունի, այլ և անծանօթ է նրան նոյն իսկ մեր ժողովրդի աշխարհագրական լոկ գաղափարն անգամ: Եղած տեղեկութիւններն էլ (չնչին բացառութեամբ) բացասական բնաւորութիւն ունեն՝ շնորհիւ գերմանացի գրչավաճառ կամ անբարեխիղճ ճանապարհորդ գրողների մեծամասնութեան և գերմանական մամուլի մի քանի նշանաւոր ու ազդեցիկ օրգանների, որոնք հակառակ իրանց համոզմունքի, պարզ իրականութիւնը կեղծելով, հայերի վերաբերմամբ երևան են հանում այն դատապարտելի անտարբերութիւնը, որին դրեթէ միշտ պաշտպան է եղել Գերմանիան իր արտաքին անմարդասէր քաղաքականութեամբ, հաւատարիմ մնալով Բիսմարկի արտայայտած այն սկզբունքին, որ գերմանական տէրութիւնը հայերի վերաբերմամբ չէ կարող Hans Dampf in allen Gassen spielen. (անմտաբար պաշտպանել):

Այդպիսի անմխիթար և ցաւալի ցուլութեան միայն ալժանի իրականութեան ժամանակ, առհասարակ արժանի է հայ մամուլի միջոցով արձագանք տալ ամեն մի մխիթարական երևոյթի, որի գլխաւոր նպատակը Գերմանիայում վաղուց արմատացած վերոյիշեալ չարիքի առաջն առնելն է: Մի քիչ առաջ ասացինք, որ հայկական երեկոյթները այդ տեսակէտից մեծ ծառայութիւն կարող են մատուցանել, որովհետև դրանցից իւրաքանչիւրը ամեն անգամ գերմանական, ըստ Բիսմարկի, մարդուս բնաւորութիւնն ապականող քաղաքականութեան շնորհիւ վերին աստիճանի անտարբեր դարձած հասարակութեանը մի կտոր հայկական կեանք է ճշգրիտ կերպով ներկայացնում, եթէ ի հարկէ վերոյիշեալ երեկոյթները հնարաւորին չափ խնլացի և բարեխիղճ կերպով են կազմակերպված:

Ժամանակին մենք առիթ ենք ունեցել «Մշակին» հաղորդելու այդ երեկոյթներից երկուսի (Բերլինի և Հալէի) ունեցած աջողութեան և թերութիւնների մասին, ի նկատի ունենալով միայն այն հանգամանքը, որ ապագայում այդպիսի երեկոյթներ տեղի պէտք է ունենան և Գերմանիայի հայ ուսանողաշատ միւս քաղաքներում, որպէս զի այդ թերութիւնները այլ ևս չը կրկնվին: Երբ Բերլինում կայացաւ այդ երեկոյթներից մէկը, մենք անսահման ուրախութեամբ «Մշակի» էջերում արձանագրեցինք նրա ունեցած նախանձելի աջողութիւնը և շեշտեցինք այդ օրինակ երևոյթների նշանակութեան և բարերար ազդեցութեան վրա, իսկ երբ առիթ ունեցանք Հալլէի երեկոյթի մասին գրելու, մենք նրա դրական կողմերը յիշելով հանդերձ, դժբախտաբար ստիպված էինք մատնացոյց անելու և նրա մի քանի թերութիւնների վրա, հաւատացած լինելով, որ Հալլէի հայ ուսանողութիւնը ապագայումն էլ երեկոյթներ կազմակերպելով, կաշխատի անցեալի դատապարտելի թերութիւններից օգտվել և մի քայլ առաջ կը գնայ: Տեսնենք արդեօք Հալլէի հայ ուսանողները արդարացրին մեր ունեցած յոյսը իրանց կազմակերպած երկրորդ երեկոյթի ժամանակ:

Հալլէի հայ ուսանողութեան երկրորդ երեկոյթը կայացաւ այս տարվայ յունվարի 24-ին յօդուտ Թիւրքիայի գերմանական-հայկական որբանոցների «Loge zu den fünf Thürmen» հիւրանոցի դահլիճում, մասնակցութեամբ պրիվատ—դօցենտ Դր. Ն. Ֆինքի (Բերլինից), օպերային երգիչ Յանոտայի, ջութակահար Պորտնօլի, ճեմարանական-երաժշտական «Արիօն» ընկերութեան 5 անդամների, երաժիշտ դիրեկտոր Վուրֆշմիդի և այլն: Երեկոյթը իրանց ներկայութեամբ առանձնապէս պատուել էին Հալլէի համալսարանի ներկայ րեկտորը, մի քանի պրօֆէսօրներ, բացի դրանցից ներկայ էին բաւականաչափ կանայք, գերմանացի ուսանողներ, գերմանացի համալսարանական մի քանի մօտիկ քաղաքներից հայ ուսանողներ և այլն, բայց ընդհանրապէս աւելի քիչ հասարակութիւն (այն էլ մեծ մասամբ կանայք), քան անցեալ տարվայ երեկոյթին:

Երեկոյթի ծրագիրը բաղկացած էր գրական-երաժշտական մասերից, իսկ վերջումը—պարահանդէսից: Երեկոյթը բացվեց Հալլէի մի ատտուածարան հայ ուսանողի ողջոյնի ճառով, բայց գերմաներէն լեզուի այնպիսի նահատակութիւններով և բառերի վանդալական այնպիսի արտասանութեամբ, որ միայն ծիծաղ ու զուարճութիւն պատճառեց երեկոյթին ներկայ գտնվող գերմանացի հասարակութեան, իսկ հայերը առանձնապէս ուրախանում էին այն դէպքում, երբ այդ ճառախօս հայ ուսանողը կարողանում էր առանց սխալների երկու նախադասութիւն միմեանց ետևից արտասանել: Իսկապէս մենք շատ զարմացանք, թէ ինչու Հալլէի ուսանողները, որոնք առնուազն մի շաբաթ առաջ էին նախատեսել մի այդպիսի ճառ, չէին յանձնել մի այնպիսի հայի, որ եթէ ոչ գեղեցիկ, բայց գոնէ առանց սխալների կարող էր իր միտքը գերմաներէն արտայայտել: Ինչպէս երևում է, այդ ուսանողները իրանց յոյսը դրել էին միայն այն հանգամանքի վրա, որ իրանց ընկեր ուսանողը արդէն $4^{1}/_{2}$ տարի սովորում է Գերմանիայում, հետևապէս և իր միտքը կարող է գերմաներէն լեզուով առանց տարրական սխալների արտայայտել: Մի խօս-

գրել միայն մկնիկներ, առնէտներ, հնդկահաւեր, ձկնկուլներ։ Մենաւորը զարհուրած է, սարսափած է, հայհոյում է, բայց «խուլ տկեմէն» էլ է խօսում. էլ դիլլետանտ, էլ ռէֆլէկտոր, էլ ամպլուա ու էլ ինչ ու ինչ բաներ (փակագծի մէջ՝ մեր ամենքիս աքանչացումը. որքան անհունապէս ու անհասանելիապէս գիտուն է եղել այդ մարդը, բարերար Աստուած)։

Մերկացնենք այդ սուտն էլ։

Կայ հօ, փառք երկնային զօրութիւններին, կայ հօ գոնէ մի հատ խմբագրատուն, ուր ամենքը, ամենքը, սկսած, ինչ ասել կուզի, խմբագրից, վերին Երուսաղէմից են։ Աշխարհի դիպլօմներն ու գիտնականագոյն ատեաններ բը ինչ են,—դատարկ, յիմար... ններ,—նրանք անվիճելի, երկնագրոշմ դիպլօմներ... ունեն որ նոյն իսկ մեր չնչին մոլորակից դուրս, եթերքում, արեգակների և աստղերի վրա ... ամեն ինչը իրանց փորում ունեն, ինչպէս ասում է թիֆլիսեցին։

Չէք հաւատում։ Ահա անուններ, դողացէք, դողդողացէք ով լսում է. Մենաւոր, Դիտող, Խազումի։ Սրանք առաջնակարգ աստղերն են։ Կեղծանուններ են սրանք, ճիշդ է։ Բայց ինչ նշանակութիւն ունի դա։ Հօ մարդիկ իրանք են ասում իրանց մասին թէ երևելի են ամեն կողմից։ Երախտագէտ ենք, չնորհակալ ենք, որ իրանց իսկական անունները չեն բաց անում։ Կարելի է միանգամայն համոզված լինել, որ այն օրը, երբ նրանք բաց կանեն իրանց դէմքերը, ամբողջ հայոց երկիրը ճարճատիւններ, հեծեծանքներ կը հանէ, թէ ինչպէս է, որ ինքը, այդ հողը, դիմանում է այդքան վիթխարի գրական-հրապարակախօսական-գեղարուեստան ոյժերի ոտների տակ։

Հաւատացած եղէք, որ եթէ հէնց միայն Մենաւորը դէն գցէ իր դիմակը, դուք կը տեսնէք մի այնպիսի մեծութիւն, մի այնպիսի գիտնական-գրական հանճար, որ գետին կը տապալվէք։ Դուք կը տեսնէք նրան բոլոր համալսարաններից գերազանցապէս վկայված, դուք կը տեսնէք որ նա միայն է։

Բայց միամիտ մնացէք. Նա այդ չի անի, նա երբէք, երբէք չի դէն դնի իր դիմակը։ Նա չի համարձակվի ..

Ո՞վ է նա։

Իրաւ, քաջաբար, դոնէ դուան ընկած [illegible] կարողութիւն։ Տապալված է նա, երկինքը նրան չնորհք չէ տուել, բայց պատճեն է, ընտրել նրա մէջ [illegible] ամբարտաւանութիւն, մեծամտութիւն։ Նրա անունը անկարողութիւն է. և նա, խեղճը, կարծում է թէ մեծաւորը աշխարհն է, մեծաւորը մամուլն է, որ ինքը այդպէս է։ Չէ կարող նա հասկանալ, որ ոչ ոք մեծաւոր չէ։ Թող չը լինի մամուլ, թող չը լինի ոչ գրող, ոչ խօսող,—այնուամենայնիւ, նա կը լինի անկարողութիւն, իր ամբարտաւանութեան ամբողջ բեռով Լեռայի մէջ խորասուզվող մեծամտութիւն։

Եւ տաղանդաւոր նա հայհոյում է [illegible] տարի է, հայհոյում է Բայց նոյն իսկ [illegible] ների մէջ է, հայհոյում է [illegible] կարողութիւն Մինչ մի և նոյնը, մինչ նոյն սերտում բաները։

Հայհոյիր, դժբախտ։

Փետրեցինքով զուրգուրվիր, գիտակցութեամբ ապաւինած ծածկվիր, պառաւ ծակերից խօսիր...

Ոչինչ, ոչինչ չի օգնի։

Հայհոյիր, հայհոյիր, խեղճ։ Անզգայաբար հայհոյիր, մինչև խեղդվիր, մինչև պայթիր...

ԻՆՉՈՒ ԵՆ ԿԱՂԱՑՈՒՄ ՄԵՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Օտարները մեր մասին լաւ կարծիք չունեն և մենք էլ չենք կարող [illegible] նպաստութեամբ [illegible]։ Եթէ մեծ գործեր չունենք այդ դեռ պատճառ [illegible] պարտաճանաչ չենք՝ ահա գլխաւոր ցաւը։

Ցայտնի է, որ մի քանի ծխական ուսումնարաններ կան, որոնք կառավարվում են դարձեալ մեր հոգևոր վարչութեան մասնակցութեամբ։ Կան և այնպիսիներ, որոնք ունեն Բարձրագոյն հաստատված կանոնադրութիւն, բայց մեր հոգևոր վարչութեան անհոգութեան չնորհիւ այդ կանոնադրութիւնները հէնց առաջին օրից խախտվում են, և Թեմակալ առաջնորդը չէ կարողանում ուր հարկն է դիմելու և բացատրելու, որ հաստատված կանոնադրութիւնները ոչ միայն այն պատճառով պիտի կատարվեն, որ նրանք օրէնքի ոյժ և զօրութիւն ունեն, այլ և այն պատճառով, որ այդ տեսակ դպրոցները փորձնական դպրոցներ են և դրանց օրինակը կարող է շահագին օգուտներ տալ դպրոցական բարձր վարչութեանը ապագայում։ Այդ դպրոցների օրինակով ժողովուրդը կարող է մեծամեծ նուիրաբերութիւններ անել նոր դպրոցների բացման համար և դպրոցական վարչութիւնը անկասկած չի կարող չը գնահատել այդ տեսակ դպրոցների արժէքը և նշանակութիւնը։ Իսկ եթէ մի որ և է չնչին ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի իր մթին և ստոր շահերի համար մոլորեցնում է ղեկավարների մտքերը և խախտել է տալիս կանոնադրութիւնը, նրա դէմ կարող է Թեմակալ առաջնորդը անկեղծ կերպով պարզել ուր հարկն է գործի էութիւնը, և անկասկած ոչ մի իշխանութիւն ժողովրդի համակրանքը և դպրոցական գործի առաջադիմութիւնը ապագայում չի կարող զոհել որ և է մասնաւոր մարդու շահերին և ինչ խօսք, որ դպրոցական կանոնադրութիւնը իսկոյն կը կատարվի։

Ընթերցող

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Բաց նամակ պ. Զաւախեցուն

Ալէքսանդրապօլ, յունվարի 8-ին

«Մշակի» անցեալ տարվայ № 290-ում գրեցիք մի յօդուած, «Գիւղացու ցաւերից» վերնագրով, որից երեւում է, որ դուք ցաւի դարմանն էք գիւղացու ցաւ համարում և իբրև սրտացաւ ու մօտիկ մարդ նրանց ցաւերին, չը գիտեմ, թէ ինչից դրդված, չէք ուզում, որ գիւղացին ազատվի իր մեծ ցաւից—«հատեմասի և այլ անտեղի չռայլ ծախսերից»։

Պ. Զաւախեցի, ճշմարիտ, ես զարմացել եմ. երեւի դուք չէիք, որ խնդրում, խրախուսում էիք ինձ. «Հայր սուրբ, ձեր ամենամեծ գործը կը լինի դա, որ հատեմասն ու չռայլ ծախսերը վերացնելով, հազարաւոր ընտանիքներ, մի խօսքով մեր ամբողջ գաւառը ազատած կը լինիք թշուառութիւնից». բայց... ժողովին ներկայ եղած Տէր Սուքիասին այժմ բոլորովին ուրիշ կերպ էք նկարագրում։ Ամենից շատ նկարագրածդ տէրտէրն էր, որ գոռգոռում ու գլուխ էր պատռում, թէ «անհրաժեշտ է վերացնել տխաքանդ սովորութիւնները, հատեմասին, հարսանիքների աւելորդ ծախսերը և հարսանիքների ժամանակ սովորութիւն դարձած մի քանի անբարոյականացուցիչ ծէսեր», որոնցից ամենախայտառակը, ձեր նկարագրած՝ այժմեան Տէր Սուքիասը պատ ինց։ Դրա համար կը վկայեն ժողովին ներկայ եղող երիտասարդները, եթէ քահանաների վկայութիւնը չէք ընդունում։

Պ. Զաւախեցի, ես միանգամայն զարմանում եմ, թէ ինչպէս մարդը իր անձնական կրքից դրդված, հասարակութեան շահին դէմ կը լինի. և չէի կարող երեւակայել, որ ձեզ նման, գիւղացու ցաւերը ողբացող պարոնը հակառակ կը լինէր իրկել գիւղացուն իր ողբալի վիճակից։ Դուք Տէր Սուքիասի տանը նստած էք եղել, երբ «աղքատ գիւղացին» ներս է մտել ու հարցրել. «տէրտէր, տղաս պիտի նշանեմ, ինչ կ[illegible]։ Տէր Սուքիասը արդեօք չէ՞ր [illegible] այդ դէպքում. ուրախալի չէ՞, որ գիւղացին հարցնում է քահանային, և նրա բարի խորհրդին կարօտում. այդպիսի դէպքում, երբ քահանան ճանաչում է իր կուզե (?) չումը, անչուշտ, փոխանակ [illegible] ինչ կուզես՝ արա, ես կուզամ պահպանիչ կասեմ, իր պարտքը կը համարէր խրատել գիւղացուն, հասկացնելով նրան իր սխալ լինելը, և խորհուրդ կը տար հատեմասու փողը տալ, մի զոյգ եզ առնել, աղջկայ հօրն էլ կը հասկացնէր, որ հատեմասու անուան տակ խնամուն թալանելով, թշուառացնում է այն տունը, որտեղ իր աղջիկն է գնալու։ Կը հասկացնէր աղջկայ հօրը, որ մարդու վայել չէ իր զաւակը անասունի նման վաճառել։ Այս բաները չանելու համար գովում էք Տէր Սուքիասին. միթէ դուք և Տէր Սուքիասը այնքան չէք հասկացել, որ քահանայութիւնը լոկ պահպանիչ ասելու համար չէ. նա հովիւ է հօտին և պիտի աշխատէ այդ հօտը տանել «ի վայրի դալարւոջ և առ ջուրս հանգստեան»։ Պարտական չէ՞ քահանան իր ոյժի չափով աշխատել գիւղացուն յետ կացնել սխալ ճանապարհից։ Իր պարտքը չը ճանաչող, իշխանութեան հրամանը չը կատարող քահանային գովում էք դուք։

Տէր Սուքիասն ասում է, որ ինքը հատեմասու մասին ոչ մի կոնդակ չէ տեսել, դուք էլ ուրախութեամբ արձանագրում էք. դեռ թողնենք այն, որ այդպիսի կոնդակ արձակել է Ներսէս V կաթողիկոսը, բայց չէ որ Գէորգ IV կաթողիկոսը կոնդակ է տուել և արգելել հատեմասին, և յատկապէս Ախալքալաքի գաւառի համար, որի ժամանակ ձեր նկարագրած Տէր Սուքիասը քահանայ է եղել. եթէ մոռացել է, մի անգամ էլ կարող է գալ և մեր գործերում կարդալ։

Այդ ամենը մի կողմ. ձեր նկարագրած Տէր Սուքիասը չիմացա՞ւ յաջորդի կարդացած կոնդակը, առանձին յորդորը, միթէ չրջաբերականին չէ՞ ստորագրել և չը գիտէ՞, որ ազգիս Վեհափառ Հայրապետը իր իսկական ձեռքով գրել է կանոնադրութեան ճակատին «կատարել» (երևի Տէր Սուքիասը իրան համար առանձին կոնդակ է ուզում), միթէ չէ՞ ըմբռնել, կամ չէ՞ ուզում հասկանալ, որ պարտական է ամենայն սրբութեամբ կատարել հայոց Հայրապետի հրամանը. միթէ չը գիտէ՞, որ զանցառուն խիստ կը պատժվի. լաւ է, որ տէր հօր յանդգնութիւնը ինքներդ էք պատմում, այն էլ այն մարդու, որ քահանայական եղովի մէջ ամենից շատ խօսող ու պնդողն էր, թէ «պէտք է վերացնել հին, քայքայիչ սովորութիւնը»։

Արդարացնում էք ձեր այժմեան կարծիքը. (առաջ միշտ հակառակն էք խօսել) աղքատ Կուրղինի վեց աղջիկ ունենալով. չէ՞ որ նոյնպիսի մի աղքատ Կուրղին վեց տղայ ունի, վեցն էլ ուրիշի դրանը՝ տարեկան 20 րուբլով հօտաղ են և ամուսնացնել է հարկաւոր. ըստ ձեր բարեհաճութեան, նա պարտական է ամեն հարսնացուին 150 րուբլի հատեմասի տալ, աբաղի գեւեր հօսեցնելով հարսանիք անել և իւրաքանչիւրին ամուսնացնելու համար ամենաքիչը ծախսել 300—400 րուբլի. եթէ արու զաւակի համար պարտական էք համարում ծնողին 400 րուբլի ծախսել, նրան պսակելիս, պարտական չէ՞ արդեօք նոյն հայրը իր աղջիկ զաւակի համար միայն 20—30 րուբլի ծախսել։ Աղջիկը հօր զաւակը չէ՞, կամ դուք չէ՞ք մեղադրի այն ծնողին, որ տղան պսակելիս պատրաստ է սոսկալի տոկոսներով փող պարտք անել, իսկ աղջիկը, առանց խղճահարվելու, անասունի նման, վաճառել իր չը սիրած մարդուն։

Դուք մեղադրում էք ձեր գիւղի «պատիւ» տէրտէրին. երևի նրա դէպի ժողովուրդը սրտացաւ լինելը ձեր աչքը ծակում է, որից զուրկ է Տէր Սուքիասը։ Տէր Արիստակէսը իր պարտքն է կատարում, որ համոզում է գիւղացուն ոչ փող առնել, ոչ էլ ջհեզ տալ։ Այդտեղ ինչ որ ոսկիների պատմութիւն էք անում գիւղացու բերանով, որտեղ ուզում էք ասել, թէ խարդախութեամբ մեզ կը խաբեն. Այդպիսի խարդախութիւն միայն դուք կարող էք մտածել և սովորեցնել գիւղացուն։

Պ. Զաւախեցի, ինչպէս չէք քաշվում բացարձակ սուտ ասել, թէ մեծամասնութիւնը հակառակ է կանոնադրութեան։ Ես ինձանից չեմ գրում, որ առանց բացառութեան գործադրվում է մեր կանոնադրութիւնը. բացի ձեզանից, թող դուրս գայ մէկը, ասի, որ չի կատարվում և մեծամասնութիւնը դէմ է այդ բանին։ Այդ մի անգամից չը վճռեցինք, նախ և առաջ գիւ[illegible]երում քարոզել, մօտաւորապէս ծանօթացրել [illegible]մ գիւղացիներին նոր կանոնադրութեան [illegible]։

Քահանայ [illegible]

քով այդ ճառը սկզբից և եթ չատ փչացրեց երեկոյթի տպաւորութիւնը և մեծ մասամբ չահագործեց երեկոյթի հանդիսականների համբերութիւնը։

Ծրագրի առաջին մասը սկսվեց մօտ 10 հայ ուսանողներից բաղկացած խմբի «Մեր հայրենիք»-ով։ Անհաջող ինչպէս այդ երգը, այնպէս էլ հայկական խմբի միւս երգերը, օրինակ «Արևն ելաւ», «Բամբ որոտան» և այլն, չատ անաջող էին, որովհետև խմբի կառավարութիւնը յանձնել էին այդ գործին բոլորովին անհմուտ և պատահական մի հայ ուսանողի և հէնց այդ է գլխաւոր պատճառը, որ դրանք ցանկալի տպաւորութիւն չը թողեցին հասարակութեան վրա։ Չենք կարծում, որ Հալլէի ուսանողներին անծանօթ է Մօցարտ, Շուբերտ, Վագնէր, Բեթհովէն, Շտրաուս և այլն աշխարհահռչակ երաժշտագէտներ ծնող գերմանական ժողովրդի գեղարուեստական ճաշակը, ու ի ականջին առհասարակ աներաժշտական են հընչում հայկական առանց այն էլ չափից դուրս մօնօտօն երգերը և աւելի վատ տպաւորութիւն են թողնում, երբ դրանք անչնորհք կերպով են երգվում։ Երեկոյթ կազմակերպողները կարող էին երգեցիկ աւելի մեծ խումբ կազմել, դրա կառավարութիւնը յանձնել աւելի փորձված խմբապետի և նախապատրաստական աւելի չատ փորձեր անել։ Այդ երգերից յետոյ հայագիտութեան հանդէսի խմբագիր Դր. Ն. Ֆինկ կարդաց «Հայագիտութեան կամ հայկական բանասիրութեան նպատակը» վերնագրով մի դասախօսութիւն, որ երեկոյթին ներկայ գտնվող հասարակութեան բացարձակ մեծամասնութեան համար դժբախտաբար անմատչելի, անհետաքրքիր և նոյն իսկ ձանձրալի էր։ Դր. Ֆինկն այդ դասախօսութիւնը, չը նայելով որ իր ժամանակին որոշ հետաքրքրութիւն է զարթեցնել Համբուրգի արևելագէտների XIII միջազգային կօնգրէսում, բայց այնու ամենայնիւ բոլորովին աննպատակայարմար էր Հալլէի երեկոյթի հասարակութեան համար, որովհետև զուտ և նեղ մասնագիտական չոր բնաւորութիւն ունէր, չենք յիչում դեռ այն չափազանցութիւնները, որ արեց յարգելի դասախօսը, աշխատելով ապացուցանել, թէ հայերն իրանց վերագրվող կուլտուրայի մէջ գրեթէ ոչ մի ինքնուրոյն բան չեն ստեղծել։ Աւելի լաւ չէ՞ր լինի, եթէ Հալլէի հայ ուսանողները առաջուց խնդրէին Դր. Ֆինկին երեկոյթի համար մի այնպիսի դասախօսութիւն կազմելու, որի գլխաւոր նպատակը լինէր ծանօթացնել երեկոյթի հանդիսականներին հայերի խաղացած պատմական դերի, նրանց կուլտուրական նշանակութեան կամ ներկայ դրութեան հետ։ Այն ժամանակ յարգելի դասախօսի խօսածներից երեկոյթի հասարակութիւնը նպատակայարմար ծանօթութիւն կստանար, այն հասարակութիւնը, որի մեծամասնութիւնը, ինչպէս վերևում ասացինք, իգական սեռին էր պատկանում և անհամբերութեամբ սպասում էր պարահանդէսի սկսվելուն։ Այդ բանը մենք առաջուց նախատեսելով և հանդիսականներից մի քանիսի արդարացի տհաճութիւնը լսելով Դր. Ֆինկի զուտ մասնագիտական բնաւորութիւն կրող դասախօսութեան վերաբերմամբ, մասնաւորապէս դիմեցինք Դր. Ֆինկին, խնդրելով նրան աշխատել հայերի մասին աւելի ընդհանուր, քան թէ մասնագիտական տեղեկութիւններ հաղորդել, բայց դժբախտաբար արդէն ուշ էր, հասարակութիւնը ցաւօք սրտի ձանձրացաւ, որը և զգաց հէնց ինքը, դասախօսը։ Բայց այնու ամենայնիւ այստեղ բարոյապէս պարտաւոր ենք չնորհակալութիւն յայտնելու Դր. Ֆինկին, որ ուրախութեամբ էր յանձն առել իր մասնակցութեամբ պատուելու Հալլէի հայկական երեկոյթը։

Աւելորդ չենք համարում Հալլէի հայ ուսանողութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու և հետեւեալ հանգամանքի վրա։ Որովհետև Գերմանիայում կազմակերպվող հայկական երեկոյթների աջողութեան և ծրագրի գլխաւոր յենակէտը կազմում են գլխաւորապէս այն դասախօսութիւնները, որոնք կարդում են Գերմանիայի հայագէտները կամ գիտնականները, դրա համար պէտք է աշխատել այդ դասախօսութիւնների համար հրաւիրել արդէն գիտնական որոշ հռչակ ու հեղինակութիւն ստացած մարդիկ, որոնց մասնակցութիւնը զգալի կերպով նպաստում է երեկոյթների աջողութեան ու նպատակին։ Անցեալ տարի Բեռլինի հայկական երեկոյթի աջողութեանը ամենամեծ չափով նպաստել են Հարնակի, Ռօրբախի և Լեպսիուսի դասախօսութիւնները, մարդիկ, որոնց անունները անգամ ընդունակ են հայկական երեկոյթների համար հասարակութիւն գրաւելու։ Հասարակ դէպքում կարելի է միայն Դր. Ֆինկի նման երիտասարդ հայագէտների դիմել։

Դր. Ֆինկի դասախօսութիւնից յետոյ օպերային երգիչ Ֆանտան աջողութեամբ երգեց Գրիգի «Ausfahrt» և «Der schwan» կտորները, որից յետոյ ջութակի վրա չնորհալի կերպով նուագեց Լ. Պորտնով Շարվենկայի «Allapollacca» մելօդիան։ Երեկոյթի երկրորդ մասը սկսվեց հայկական խմբի «Բամբ որոտան» երգով, որից յետոյ Հալլէի հայ ուսանողներից մէկը թառի վրա նուագեց «Սաբահի» և պարսկական մի քանի ուրիչ մելօդիաներ, որին անմիջապէս հետևեցին Գիօթէն քաղաքի «Արիօն» անունով ճեմարանական-երաժշտական ընկերութեան հինգ անդամների աջող նուագած մի քանի կտորները։

Առանձին բաւ[illegible]կանութեամբ ու հետաքրքրութեամբ լսեց հա[illegible]սարակութիւնը ջութակահար Լ. Պորտնովի նուա[illegible]գած և իր յօրինած «հայկական կեանքը Թիւ[illegible]րքիայում» կօմպօզիցիան։ Օպերային երգիչ Ֆան[illegible]տան դիրեկտոր Վուրֆշմիդի ներդաշնակութե[illegible]ամբ լաւ երգեց Շտրաուսից, Տօստիից և Ռուբի[illegible]նշտայնից։ Այդ երաժշտական կտորներից յետ[illegible]ոյ վերջացաւ երեկոյթի ծրագրի երկրորդ մասը և սկսվեց պարահանդէսը, որ տեւեց մինչև առ[illegible]աւօտեան ժամը 5-ը։ Հալլէի երեկոյթի աջողու[illegible]թեանը չատ կը նպաստէր և Լայպցիգի օ[illegible]պերային երգչուհի Գարդինիի մասնակցութիւն[illegible]ը, եթէ նա ազատ լինելու պատճառով ստիպ[illegible]ված չը լինէր իր խոստացած մասնակցութիւնի[illegible]ց հրաժարվելու։

Ահա այս էր ամբողջապէս Հ[illegible]ալլէի հայկական երեկոյթի ծրագիրը, որի նկ[illegible]արագրութիւնը աշխատեցինք ճշգրիտ կերպով ա[illegible]ձանագրելու։ Ինչ վերաբերում է նրա թողած [illegible]ամբողջական և ընդհանուր տպաւորութեան, պէ[illegible]տք է դժբախտաբար խոստովանենք, որ նա [illegible]աւելի անաջող ու թոյլ էր, քան թէ այդ մի[illegible]նոյն ուսանողութեան առաջին երեկոյթը։ Եւ այդ բանը տեղի չէր ունենալ, եթէ Հալլէի[illegible] ուսանողները օգտվէին անցեալի դառն փ[illegible]որձերից, աւելի բարեխղճաբար վերաբերվէին դ[illegible]էպի իրանց պարտականութիւնը, մտածելով [illegible] ոչ թէ երեկոյթների քանակի, այլ որակի մասի[illegible]ն։ Ե[illegible] երեկոյթում առանձնապէս աչքի էին ընկ[illegible] իրանց փայլուն բացակայութեամբ գերմ[illegible] կան մամուլի ներկայացուցիչները, մ[illegible] որոնց գրաւելու համար կրկնակի աշխատ[illegible] պէտք է գործադրել։ Մուսքի կողմից [illegible] կոյթը կարելի է բաւարար համարել։

Լ. Բաբայ[illegible]

[illegible] ...ա կը լինէր, որ սուս անէինք, համ մեր հասանելիքը առնէինք, համ էլ թոյլ տայինք, ո՛չ չուայլ ծախսեր անէին, գիւղացին կոգտվէր։

Գիւղացիք ոչ մի օրինակ չունէին բերելու և դատափետելու «խեղճ» տէրտէրներին. ընդհակառակը, այժմ սիրում է ժողովուրդը իր քահանային, որ իրանց լաւն է մտածում «խեղճ» ողորմելին։ Դուք էք, որ գիւղացու չափ էլ չէք կարողացել հասկանալ, ըմբռնել նոր կանոնադրութեան օգտակարութիւնը։

Տանուտէրի ասածների մէջ այնքան ճշմարտութիւն է եղել, որքան ձեր այժմեան յօդուածի մէջ։

Ընձակ վարդապետ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Անհրաժեշտ ենք համարում յայտնել մեր նոր բաժանորդներին, որ «Մշակի» ներկայ տարվայ առաջին համարը սպառված է, իսկ երկրորդից մնացել են սակաւաթիւ օրինակներ։ Ցանկալի է, որ նոր բաժանորդները շտապեցնեն իրանց ստորագրութիւնը, որպէս զի խմբագրութիւնը կարողութիւն ունենայ առաջուց գիտենալ իր բաժանորդների իսկական թիւը և նրա համեմատ հրատարակել լրագրի համարների այս կամ այն քանակը։

—

Մենք ստացանք Բաթումից հետևեալ հեռագիրը. «Այրվում է Մանթաշեանի գործարանը և տախտակների պահեստը. վնասը ահագին է»։

—

Ահա մի շաբաթ է, որ Թիֆլիսում եղանակները տաքացել են։ Ցերեկով արեգակից օդի ջերմութիւնը զգալի կերպով բարձրանում է։ Գիշերները ջերմաչափը յաճախ չէ իջնում զրոյից ցած։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը, ուշադրութեան առնելով բժիշկ Անանովի յայտարարութիւնը, թէ քաղաքում վերջին ժամանակ տարածված է դիֆտերիտ հիւանդութիւնը և թէ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել նրա դէմ մաքառելու համար, որոշեց քաղաքային բուժարանին կից բանալ բակտերիօլոգիական կայարան՝ հիւանդների կոկորդային լորձունքը ձրիաբար քննելու նպատակով։ Բացի սրանից քաղաքային վարչութիւնն առաջարկեց սանիտարական տեսուչ Ստեփանեանցին ձեռք բերել բաւականաչափ քանակութեամբ հակադիֆտերիտական շիճուկ և անհրաժեշտ դէպքերում չքաւոր հիւանդներին տալ ձրիաբար։

—

«Ցնօբիս Փուրցելի» լրագիրը հաղորդում է, թէ Քութայիսի նահանգի Նախչիրխա-Դէլէ գիւղում յունվարի 11-ին տեղի ունեցաւ երկրաշարժ, որից յետոյ գիւղական հողերում երկու տեղ երևացին ճեղքվածքներ՝ 80 և 60 սաժէն երկարութեամբ և 3 սաժէն խորութեամբ։ Ճեղքվածքները լցված են ջրով։ Հողը ճեղքվածքների մօտ այժմ սկսել է իջնել՝ վտանգ սպառնալով մօտիկ ապրող գիւղական տներին, այնպէս որ այդ տների տէրերը ստիպված էին գաղթել ուրիշ տեղ։ Քութայիսի գաւառապետը դիմել է նահանգապետին և խնդրել մի երկրաբան ուղարկել Նախչիրխա-Դէլէ։

—

Ինժեներ Ջորջաձէ ներկայացրել է Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան մի զեկուցում այն մասին, թէ ինչպէս պէտք է պաշտպանել Թիֆլիսի նահանգի գիւղերը հեղեղներից։ Այդ զեկուցումը նախ կը քննվի ընկերութեան խորհրդի մէջ և ապա անդամների ընդհանուր ժողովում։

—

Պետերբուրգի գեղարուեստի ակադէմիայում, մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, բացվում են եկեղեցական պատկերագրութեան բարձր կուրսեր։ Առանձին դասարաններում ուսանողները կը սովորեն կրօնական բովանդակութիւն ունեցող պատկերների կոմպօզիցիան և կուռումիստրեն եկեղեցական հնագիտութիւնը։

—

Ներկայ տարվայ մայիսի 24-ին վերջանում է այն պայմանագրի ժամանակամիջոցը, որ կապել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը Աւչալեան ձիաքարշի արտօնատէր Կորգանովի և Ալիբէկեանի հետ, և քաղաքը իրաւունք է ստանում յետ գնելու այդ գիծը՝ որոշ վարձատրութիւն տալով արտօնատէրերին։ Ի նկատի առնելով այս հանգամանքը՝ ուպրավայի անդամ Ենֆիաճեանց առաջարկեց ուպրավային այժմեանից մի մասնաժողով կազմել քննելու այն հարցը, թէ որքան շահաւէտ է քաղաքի համար Աւչալեան ձիաքարշի գծի յետ գնումը։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը. «Ամսիս 14-ին, տեղիս քաղաքային դումայի դահլիճում, տեղի ունեցաւ «վրաց ժողովրդի մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան» սովորական վրաց երեկոյթը։ Ինչպէս և ամեն տարի, այս անգամ էլ երեկոյթը դէպի իրան էր գրաւել ամեն ազգից ահագին բազմութիւն, բայց, դժբախտաբար, բովանդակութեան կողմից շատ քիչ բան կար երեկոյթը բատ արժանոյն հետաքրքրական և չքեղ դարձնելու համար։ Միանգամայն ցանկալի էր, որ այդպիսի դէպքերում նպատակի հետ միասին անուշադրութեան չը մատնվէր նաև երեկոյթը հետաքրքրական դարձնելու գործը, որը մեծ կապ ունի նրա գոյութիւնը աջողութեամբ յարատևելու հետ։ Ընդհանուր առմամբ տեղական գրեթէ ամբողջ ժողովուրդն էլ մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի վրաց երեկոյթը. բայց այդ հանգամանքը չը պէտք է բաւարար համարել՝ անհոգ աչքով նայելու երեկոյթը բազմակողմանի և հետաքրքրական դարձնելու գործի վրա։ Բացի վերոյիշեալից, երեկոյթի անաջողութեան ոչ սակաւ նպաստում էր նաև շինութեան անյարմարութիւնը, այսինքն փոքրութիւնը, որը միանգամայն անհամացնում էր ամեն ինչ։ Առհասարակ վրաց երեկոյթին այնքան բազմութիւն է ժողովվում, որ քաղաքային ժողովարանի այրվելուց յետոյ այլ ևս անհնար է լինում եղած շինութիւնների մէջ աջողութեամբ գլուխ բերելու նրան։ Այսպէս, թէ այնպէս ուրախալին այն է, որ նպատակը բարի է, իսկ համակրութիւնը ընդհանուր։»

—

ԳՈՐԻՑ մեզ գրում են. «Ուրախութեամբ կարդացինք «Մշակ» լրագրի մէջ, որ Թիֆլիսի պ. նահանգապետը դիմել է Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարին մի առաջարկութեամբ, որի մէջ մատնացոյց է անում այն բանի վրա, որ լեռներում առատութեամբ եկած ձիւնը հալվելով կարող է չափազանց բարձրացնել ջրի մակերեոյթը Կուր գետում և այդպիսով մեծ վնաս պատճառել Թիֆլիսի այն թաղերին, որոնք գտնվում են Կուրի ցածրադիր ափերում։ Շնորհակալութեան արժանի է պ. նահանգապետի այդպիսի մի անյետաձգելի առաջարկութիւնը, բայց մի և նոյն ժամանակ ցանկալի կը լինէր, որ այդպիսի առաջարկութիւններ անէր նա իր նահանգում գտնվող ուրիշ այն քաղաքների վերաբերմամբ էլ, որոնք աւելի երկիւղի մէջ են գտնվում, քան թէ Թիֆլիսը. օրինակի համար վերցնենք Գորի քաղաքը, որը ամենից առաւել երկիւղի մէջ է գտնվում։ Մի կողմից Կուր գետն է, որ միշտ մեզ երկիւղի մէջ է պահում. ամեն գարուն, երբ ջրերը մեծանում են, րոպէ առ րոպէ սպասում ենք, որ Կուրը կը տանէ մեր խարխուլ, կէսը երկաթէ և կէսը փայտէ կամուրջը և կը թողնէ մեր Գորին իր ամբողջ հիւսիս-արևելեան գաւառամասով նաւակների յոյսով, ինչպէս այդ արեց 1895 թւին։ Իսկ միւս կողմից, այսինքն հիւսիսի կողմից, կրկին մեզ երկիւղի մէջ է պահում գիժ Լիախվա գետը, որ նոյն 1895 թւին օգուտ քաղելով մեր քաղաքային վարչութեան անհոգութիւնից, ցոյց տուեց մեզ իր գժութիւնը, պոկելով Գորի քաղաքից ամբողջ Անդրէեվսկայա փողոցը իր 20—30 քարէ շինութիւններով տարաւ դէպի Կուր գետը։ Ի նկատի ունենալով այժմեան երեք արշին բարձրութեամբ նստած ձիւնը, որ Ցխինվալից վերև նոյն իսկ սաժէն ու կէս բարձրութիւն ունի, կասկած չը կայ որ մարտ և ապրիլ ամիսներում մեզ մեծ վտանգ են սպառնում վերոյիշեալ երկու գետերը։ Ուստի հրաւիրում ենք մեր քաղաքային վարչութեան ուշադրութիւնը այս բանի վրա, քանի որ դեռ ժամանակ կայ այս վտանգի առաջը առնելու»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի յունվարի 13-ը աւարտվեց մի միջնադէպքով, որը, եթէ մինչև անգամ անմիջական ազդեցութիւն չի ունենայ քաղաքական դրութեան փոփոխութեան վրա, սակայն առանց հետևանքների չի մնայ։ Մինիստր-նախագահ Կոմբ բացարձակապէս դէմ էր ժողովրդական լուսաւորութեան բիւջէտի պակասեցնելուն՝ դպրոցներում կրօնագիտութեան դասատւութեան համար քահանաների ռոճիկները վերացնելով, այսինքն, ուրիշ խօսքերով, այդ դասերը ոչընչացնելով։ Նրա հայեացքը այդ բանի վրա վաղուց յայտնի էր, բայց ամենքին զարմացրեց այն բանը, որ նա այդ հայեացքը արտայայտեց։ Կոմբ ասեց. «Կրճատելով բիւջէտը, դուք երկիրը մեծ չփոթութեան մէջ կը գցէք և ոչ միայն շատ թշնամիներ կը շահէք, այլ և կը վնասէք հանրապետութեան։ (Աջմկայի բացագանչութիւններ աջակողմի վրա)։ Չէ կարելի գրչի մի շարժումով ջնջել տասն և չորս դարեր։ Նախ մեզ հարկաւոր է իմանալ, թէ ինչով կը փոխարինէք ջնջվածը։ (Նորից ընդմիջում)։ Ես չեմ կարծում, որ մեր հասարակութիւնը կարողանար բաւականանալ այն հասարակ բարոյական գաղափարներով, որոնք մակերևոյթօրէն աւանդվում են մեր դպրոցներում։ (Աջմկայի ծափահարութիւններ կենտրոնում, ուզմունք ձախակողմի վրա)։ Մենք եկեղեցու քարոզած գաղափարները անհրաժեշտ գաղափարներ ենք համարում։ (Ձախակողմը բողոքում է)։ Ես նոյնպէս կը ցանկանայի, որ մարդկանց կարողանար ղեկավարել ազատ միտքը՝ յենված խղճի վրա։ Բայց դրա համար դեռ ժամանակը չէ հասել»։ Սամբա ծայրահեղ ձախակողմի ցաւակցութիւնը յայտնեց և նկատեց, որ այդպիսի ճառ կարող էր և Մէլինը արտասանել։ Կոմբ բարկացած առարկեց. «Ես փիլիսոփայ սպիրիտուալիստ եմ և կրօնական գաղափարը համարում եմ մարդկութեան ամենազօրեղ բարոյական ոյժերից մէկը։ Մեծամասնութեան յայտնի էր իմ ով լինելը։ Եթէ այդ մեծամասնութիւնը կը գտնէ, որ ես այլ ևս նրա համար յարմար մարդ չեմ, բաւական է, որ նա միայն մի խօսք ասէ...» 194 պատգամաւորների թւում, որոնք ձայն տուեցին կառավարութեան դէմ, մտան բոլոր սօցիալիստները և շատ արմատականներ։ Հանրապետական ձախակողմը մամուլի մէջ խիստ լեզուով դատապարտում է Կոմբի վարմունքը։

—Անցեալ ուրբաթ, ինչպէս յայտնի է, Բրիւսսէլում մեռած սուլթանի փեսայ Մահմուդ-Դամադ-փաշան թաղվեց Պարիզի Պէր-Շաչէզ գերեզմանոցում, բայց սուլթանը պահանջեց Պարիզի իր դեսպան Մունիր-բէյի միջոցով յանձնել իրան իր քրոջ՝ Սենիայի ամուսնու մարմինը և ուղարկել Թիւրքիա։ Դեսպանը այդ առիթով դիմեց դատարան, յենվելով Թիւրքաց օրէնքի վրա, որով սուլթանին տրված են բոլոր իրաւունքները կայսերական ընտանիքի անդամների վերաբերմամբ, որով նրանք պարտաւոր են անպայման հնազանդվել նրան։ Վախճանված փաշայի երկու զաւակներն ևս, որոնք իրանց հօր հետ միասին փախան Կ. Պոլսից և որոնք մահվան դատապարտվեցին մահմէդականութիւնից հեռանալու համար, եռանդով դիմադրեցին իրանց հօր մարմինը Թիւրքիա փոխադրելուն։ Նրանք յենվում էին հանգուցեալ փաշայի արտայայտած կամքի վրա, որը յաճախ ասում էր, թէ մինչև որ իր հայրենիքը ազատութիւն չը ստանայ՝ ինքն այնտեղ չի վերադառնայ ոչ կենդանի և ոչ մեռած։

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ Ֆրանսիս դը-Պրէսանսէ իմաց տուեց արտաքին գործերի մինիստրին, թէ ինքը ցանկանում է հարցապնդում անել ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում Մակեդոնիայի և Հայաստանի դրութեան մասին և այն դերքի մասին, որ ուզում է բռնել ֆրանսիական կառավարութիւնը։ Ընդհանուր համաձայնութեամբ որոշվեց այդ վիճաբանութիւնը կցել արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէտի քննութեանը, որ տեղի կունենայ շուտով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

22 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յունվարի 21-ին տեղի ունեցաւ երկրորդ պարահանդէսը Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների մօտ Ձմեռային պալատում։

Յունվարի 22-ին վախճանվեց Կիևի և Գալիցիայի միտրոպոլիտ Ֆէօգնօստ։

ՊԱՐԻԶ։ Ինչպէս հաղորդում են Կարակասից, ապստամբների պարագլուխ Մատօսի զօրքերը նոր պարտութիւն կրեցին. գերի են առնված 200 ապստամբներ, որոնց թւում և 50 օֆիցերներ։

ՏԱՆԺԷՐ։ «Հավասի գործակալութեան» տեղեկութիւններով, անցեալ գիշեր մի սուրհանդակ եկաւ սպանական դեսպանի մօտ, որ հաստատեց Թեկնածուի գերութեան լուրը։

ՄԵՆՏՕՆԱ։ Սաքսօնական թագաժառանգուհին և Ժիրօն ճանապարհ ընկան դէպի Ժընեվ։

ՏԱՄԲՕՎ։ 139 ձայնով 10-ի դէմ նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ հինգերորդ եռամեակի համար ընտրված է իշխան Ձելօկայեվ։ Ցայտնի օպերային երգիչ Խախլով ընտրված է Սպասի գաւառական ազնուականութեան պարագլուխ։

23 յունվարի

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Արտաքին գործերի քննութեան համար սենատում կազմված մասնաժողովը նպաստաւոր կարծիք յայտնեց Կօլումբիայի հետ կապած պայմանագրի մասին՝ Պանամեան ջրանցքը շինելու վերաբերմամբ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պաշտօնական բիւլլետէններին նայելով թագաւորի առողջութիւնը հետզհետէ բարուոքվում է։

ԺԸՆԵՎ։ Սաքսօնական թագաժառանգուհին և Ժիրօն հասան այստեղ կէսօրին. նրանց դիմաւորեց Լէօպօլդ Վէլֆլինգ։ Ժընեվում նրանք երկար չեն մնայ, յետոյ թագաժառանգուհին, իբր թէ, պէտք է ուղևորվի Զալցբուրգ։

ՊՐԱԳԱ։ Իշխան Լօբկովից վախճանվեց իր Ռաուդնից ամրոցում։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Իտալական այն նաւի ծառայողները, որ բռնված էր ծովահէններից Կարմիր ծովում, գտնված են։ Գործի քննութիւնը կատարվում է կանոնաւոր ճանապարհով։

ԼՕՆԴՕՆ։ Դաշնակից պետութիւնները չեն պնդում, որ նրանց պահանջները բաժանվեն միւսներից և կարգաւորվեն անմիջապէս դաշնակիցների և Վէնէցուէլայի բանակցութիւններով։ Նրանք հակառակ չեն, որ Վէնէցուէլան կարգաւորէ իր այն պարտքերն ևս, որ նա ունի միւս պետութիւնների վերաբերմամբ, բայց պնդում են, որ Վէնէցուէլան վարէ նրանց մասին առանձին բանակցութիւններ, չը խառնելով իրանց պահանջները միւս պետութիւնների պահանջների հետ։ Դաշնակիցները կը շարունակեն պաշարումը՝ մինչև որ բաւարարութիւն ստանան այս կէտում։

ՍՕՖԻԱ։ Ռումինական կառավարութիւնը թոյլ տուեց այն բօլգարներին, որոնք երկու տարի առաջ աքսորված էին Ռումինիայից Միխայէլեանուի սպանութեան պատճառով, վերադառնալ կրկին Ռումինիա։

Ներքին գործերի մինիստրը ճանապարհ ընկաւ դէպի մակեդօնական սահմանագիծը՝ ծանօթանալու իրերի դրութեան հետ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ

ԼՈՐԴ ԼԻՏՏՕՆԻ

ՊՈՄՊԷՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Մի մեծ վէպ, բաղկացած 752 երեսից։ Գինն է 1 ր. 50 կոպէկ, փառակազմ 2 րուբլի։ Դիմել книжный магазинъ „Гуттенбергъ.
4—5

Վաճառվում են

ԼՈՒՍԱՏԻՊ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ս. Սողոմոնեանի հրատարակութեամբ

Գրիգոր Արծրունի . . . . 25 կ.
Ռ. Պատկանեան—Գամառ-Քաթիպա, լիտոգրաֆիական. . . . 40 կ.
Ղազարոս Աղայեան. . . . . . . 25 կ.
Պետրոս Ադամեան . . . . 25 կ.

Գումարով ցանկացողներին զիջումն կը լինի։

Շուտով լոյս կը տեսնեն երկրորդ հրատարակութեամբ և առաջին անգամ մի չարք ազգային գործիչների պատկերներ։

Պ. Ադամեանի յիշատակը յարգողների համար լոյս տեսան պօստ-կարտեր Համլէտի դերում՝ 2 տեսակ, Ուրիէլ Ակօստայի՝ 1, Օճրագործի ընտանիքը՝ 1, Մենախօսութիւն՝ 1 և Անիի աւերակներից՝ 3։ Եւ կը լինեն մի չարք գործիչների, նորագոյն աշխարհագրական դերասանների, Հայաստանի աւերակների ու լաւագոյն տեսարանների պատկերազարդ պօստ-կարտեր։ 50 հատը 2 ր., 100-ը 3 ր. 50 կ., և աւելի մեծ զիջումով։ Ընդունվում են պատուէրներ ձեռ.նտու պայմաններով։ Դիմել՝ Тифлисъ, С. Согомонянцу, Базарная, 23.

Յայտնում եմ յարգելի ծանօթներիս և բարեկամներիս, որ առաջիկայ փետրվարի 1-ից նկարչական-լուսատիպական և այլ գործերի վերաբերմամբ դիմեն ինձ ոչ թէ Մեսխիեվի լուսատիպ գործարանը, այլ Բազարնայա փողոց, № 23։

2—3 Ս. Սողոմոնեանց

Վաճառվում է Թիֆլիսում
Խ. Բ. ՐՕԼԼՕՎԻ
ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹԸ

Ֆիրման գոյութիւն ունի 1843 թւականից։ Պայմանների մասին իմանալ Վէլեամինօվսկայա փողոց, № 4։ 7—7

Продается въ Тифлисѣ
КОНДИТЕРСКАЯ И БУЛОЧНАЯ
А. Б. РОЛЛОВА

Фирма существуетъ съ 1843 года. Объ условіяхъ узнать Вельяминовская, № 4. 7—7

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ Վ. Տ. ԲԷՀԲՈՒԴԵԱՆԻ

ԿԱԹՆԱՏԱՆ

Նախչիր-գօրիի ֆիրման ցանկացողներին ամեն օր տուն է հասցնում գերազանց յատկութեան կաթ։ Խանութը գտնվում է Գօլովինսկի պրօսպէկտի վրա, Միրզօյեանի տանը, արքունական թատրոնի դիմացը։ Խանութում կան կաթնային բոլոր արտադրութիւնները, որոնք միշտ թարմ են։ 2—3

ԳՈՒՏՏԷՆԲԷՐԳ

Գրախանութում վաճառվում են

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ ՆՈՒԷՐ ՏԱԼՈՒ

հետեւեալ գրքերը.—

Զարմանալի որդ 10 կոպէկ.
Եասի արկածքները 10 կ.
Ի՞նչ է ասում սենեակը 10 կ.
Պառաւ ծիտը 3 կ.
Աշխէնն ու Մարգարիտը 10 կ.
Աղքատի բախտը 5 կ.
Գոհարիկն ու Աստղիկը 10 կ.
Նելլօն և Պատրաշը 10 կ.
Գիւղում 20 կ.
Կենդանի է արդեօք 8 կ.
Բարեկամներ 7 կ.
Առակներ բնական պատմ. 12 կ.
Մադնիս 12 կ.
Արջի պատմութիւնը, Գայլը 15 կ.
Ոզնիներ 8 կ.
Թմփիկը 12 կ.
Լեռան աղջիկը 20 կ.
Կարէնն ու Մանէնը 40 կ.
Անդարա-Համէսը 40 կ.
Եօթն ագռաւ 40 կ.
Պատիկ ու չատիկ 40 կ.
Սրինգ հովուական 20 կ.
Ժլատ սկրուջը 15 կ.
Փոքրիկ Մէգը 25 կ.
Խժռողներ 50 կ.
Կենդանիների աշխարհում 30 կ.
Մանկական լօտօ, կուբիկներով 1 ր. 50 կ.
Մանկական լօտօ, թուաբանական խնդիրներով 1 ր.
Խորամանկ աղուէսը 10 կ.
Մանչուէն ու Կատիկը 10 կ.
Իւլիանկա 10 կ.
Մաքսիմկա 10 կ.
Ի՞նչ է հէքիաթը 10 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Лорисъ-Меликовская ул.; № 11 Г. Галустяну. 3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Չորեքշաբթի յունվարի 29-ին, կը կայանայ

Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Թիֆլիսի մանկաբարձական դպրոցի չքաւոր աշակերտուհիների օգտին, բարեհաճ մասնակցութեամբ՝ տ.տ. Գօնդատտի, Սպէնդիարեանի և Սեմիգալօվայի և պ. պ. Սմիրնօվի, Շմիտհօֆի, Սեմիգալօվի, Մամաջանեանի և Նիկօլաեվի։

Վերջում Պ Ա Ր Ե Ր կօտօլիօնով

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է գնել Միչէնկօյի ֆօտօգրաֆիայում (Սօլօլակսկայա փողոց), Խիդշէկէլի գրավաճառանոցում (Գօլօվինսկի պրօսպէկտ), իսկ երեկոյթի օրը ժողովարանում։

Սկիզբն է 8 ժամին

Տեղերի գինն է 1 րուբլուց մինչև 6 րուբլի։ Ուսանողների համար—50 կ. Խօրերը—30 կ.
(ռ. ե.) 1—1

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի հայ հասարակութեան, որ իմ աշխատութիւններից պատրաստ են և իրաւունք վերցրած տպագրելու համար—«Կեանքի ռօմանից» վէպ, «Էմիլ Զօլա» գրական տեսութիւն», «Կեանքի խորշերից» պատկերներ։ Խնդրանօք դիմում եմ հայ բարեսիրտ հարուստներին և գրականութիւնը սիրող անձանց նուիրատու գումարներով նպաստել տպելու և այդ իմ գրական լումաներն էլ գցելու գրական տուփը։ Պայմանները և նուէրները ուղարկել «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցը։

Յար. Եսայեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, յունվարի 25-ին, նշանակված է

ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ

սովորական կարգով։ 2—3

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 21-ԻՆ

ԳՐՊԱՆԻՑ ԸՆԿԵԼ ԵՆ

1) Առաջին խաղարկութեան մի տոմս. 2) Պետական 1000 րուբլիանոց մի րենտա և 3) 1400 րուբլի կանխիկ փող։ Գտնողին խոշոր վարձատրութիւն։ Դիմել ս. Սարգիս, վանահօրը։ 2—2

ԻՒԶԲԱՇԵԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

(Բագու. Սատանխալավսկայա և Բօնդարնայա փողոցների անկիւն, տուն Աչումօվի, Տեխնիկական ուսումնարանի նոր շինութեան հանդէպ)։

Սովորեցնում է երեխաներին սկզբնական գրագիտութիւն հնչական մեթոդով։ Պատրաստում է պետական բոլոր միջնակարգ դպրոցների երեք դասարանների համար։ Աւանդվում են և հայոց լեզուի դասեր։ (Հ. Հ.) 1—10

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ Ե Ւ Վ Ա Ճ Ա Ռ Վ Ո Ւ Մ Է

ՍՈՒՐԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ազգային լիակատար ե ր գ ա ր ա ն ի առաջին հատորը՝ հինգերորդ տպագրութեամբ, բարեփոխած թէ հին, գործածական և թէ նոր երգերով և բանաստեղծութիւններով, բաղկացած 382 մ ե ծ ա դ ի ր երեսներից։ Գինն է 1 ր. 20 կ.։ Ցանկացողները դիմում են Բ ա գ ո ւ, «Սուրակի» հրատարակչին, սոյն հասցէով. Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Б а к у. 3—4

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ
Ս. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Баку, домъ Красильникова, противъ армянской церкви.

Ընդունելութիւնը սկսվում է երկրորդ կիսամեակից (Յունվարից) և պատրաստվում են երեխաները միջնակարգ դպրոցների համար։ 8—10

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

Հ Ա Շ Ո Ւ Ա Պ Ա Հ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Կ Ո Ւ Ր Ս Ե Ր
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Ե ր կ ո ւ ս ե ռ ի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշւապահութիւն 4 ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշւապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշւապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մաքսակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1903 թւի Յ ո ւ ն վ ա ր ի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. ե. հ.) 17—25

Մօսկվա 1865 թ. Մօսկվա 1882 թ.
Ս.-Պետերբուրգ 1870 թ. Նիժնի-Նովգորոդ 1896 թ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ
ԵՒ ՌԷՏԻՆԻ ՈՒՐԻՇ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՊԱՐԳԵՒ (GRAND-PRIX)

Պարիզի ցուցահանդէսում տրված է Ռուսաստանից ՄԻՄԻԱՅՆ

ՌԷՏԻՆԻ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

որ հիմնված է 1860 թւականին

Խնդրում են Ր Է Տ Ի Ն Ի Կ Ր Կ Ն Ա Կ Օ Շ Ի Կ Ն Ե Ր գնելիս ուշադրութիւն դարձնել կրունկների հետեւեալ կնիքի վրա

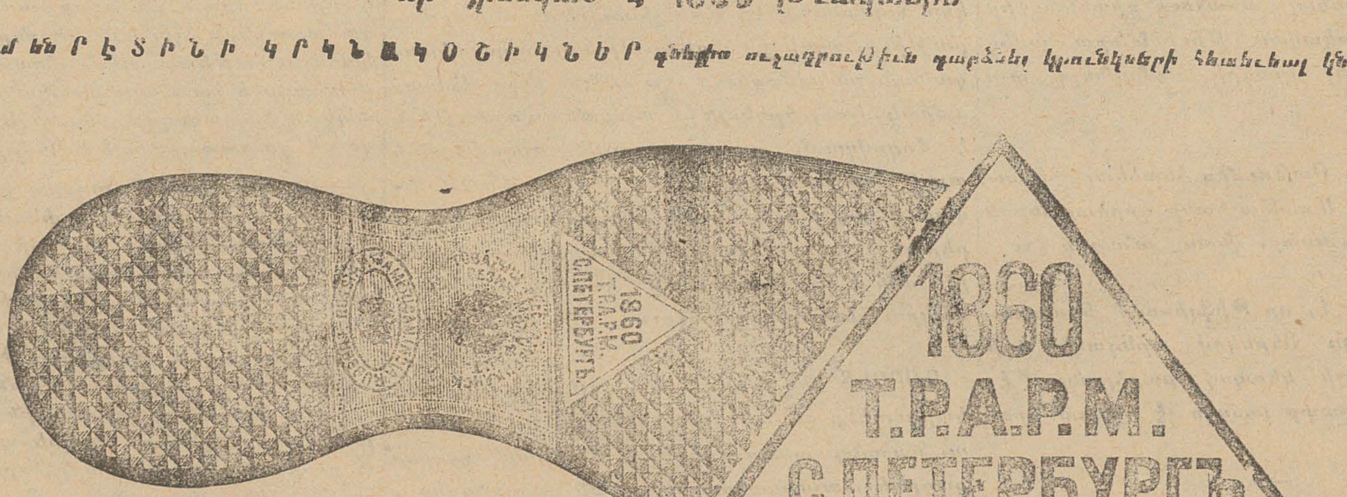

Մանաւանդ ընկերութեան հիմնարկութեան «1860» թւականի եւ «Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ», խօսքերի վրա՝ կարմիր եռանկիւնու մէջ (գործարանի կնիքը)։

Մ Ե Ծ Ք Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Բ Վ Ա Խ Ս Կ Ա Տ Ա Ր Ո Ւ Մ Է

„ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԷՑՇԷԼԷՐ" առեւտրական տունը

Ս.-Պետերբուրգում, Մօսկվայում, Ռիգայում, Օդէսայում, ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ ԴՕՆԻ ՎՐԱ Եկատերինբուրգում, Քիշնեւում եւ Խարկօվում.

23—35